

ББК 66.3 (4 Укр) 3

Г.П. Фердман

Науковий центр бойового застосування Сухопутних військ, Одеса

ПРО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ ХІМІЧНОГО ТЕРОРИЗМУ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття присвячена аналізу потенційних загроз хімічного тероризму та наданню пропозицій щодо його попередження та запобігання у сфері забезпечення національної безпеки України. В результаті проведеного аналізу зроблено висновки щодо ґрунту та техногенно-небезпечних об'єктів для реалізації екстремістами своїх злочинних намірів, загроз використання хімічної зброї та дії та засобів, спрямованих на зниження небезпеки.

Ключові слова: запобігання, тероризм, хімічний тероризм, токсичність, отруєння, ураження.

Вступ

Україна стала на шлях демократичних перетворень, внутрішню перебудову держави і суспільства намагається проводити разом з розширенням та поглибленням різноманітних стосунків з іншими державами. Інтегруючись в загальноєвропейський процес, Україна, крім отримання користі від співпраці, приєднується і до проблем, що стоять за міждержавними відносинами. Тероризм – одна з таких проблем. Він усе більше загрожує безпеці багатьох країн і їхнім громадянам, спричиняє величезні політичні, економічні і моральні втрати, чинить сильний психологічний тиск на великі маси людей.

Аналіз ситуації в Україні та її позиціонування у міжнародному середовищі дає можливість стверджувати, що більшість загроз її національній безпеці мають внутрішнє походження. Це і корупція, і організована, насамперед економічна, злочинність, і поширення наркоманії, і “тіньова” економіка, й істотні деформації економічного та соціального розвитку, серйозні екологічні і техногенні проблеми тощо.

У ХХІ столітті тероризм став глобальним явищем. Недарма засоби масової інформації все частіше з іменником „тероризм” вживають прикметник „міжнародний”. Від нього не вкритися під космічною парасолькою військових супутників та не спастися за допомогою електронних див. Він усюдисущий, він скрізь проникаючий, він там, де його менш за все чекають. Україна – частина цього світу. І нехай говорять оптимісти, що не має в нас міжнаціональної ворожнечі та взагалі не має ніякого підґрунтя для тероризму – ми від актів тероризму не застраховані.

Це означає, що для забезпечення національної безпеки необхідно враховувати дедалі більше чинників, причому не тільки національного, а й регіонального і навіть глобального масштабу.

Тому національна безпека будь-якої країни нині не може бути забезпечена повною мірою без тісної співпраці з впливовими міжнародними структурами безпеки субрегіонального, регіонального, трансрегіонального та глобального рівнів.

Від позитивного розв'язання проблеми національної безпеки значною мірою залежить і позитивне

вирішення всіх інших проблем (економічних, соціальних, правових, морально-етичних...). Суспільна система, що не здатна забезпечити власну національну безпеку, завжди перебуватиме на межі ризику й постійно потерпатиме від тих чи інших внутрішніх або зовнішніх чинників, які тісно пов'язані між собою. З розгортанням процесу формування і становлення суверенних національних держав, наприклад Косово, проблема національної безпеки все більше і більше актуалізувалася. Сьогодні, коли на планеті функціонує понад 250 національних держав з різними традиціями, історичним досвідом, інтересами та амбіціями, проблема національної безпеки для кожної з них набуває доленосного значення. У цьому контексті не є винятком і Україна.

Саме тому, хочеться коротко зупинитись на одній з величезно небезпечних загроз безпеці людини та національній безпеці України – хімічному тероризму. Ця небезпека по своїх розмірах значно перевищує всі можливі наслідки використання будь-якої сучасної вогнепальної зброї.

Доречи, особливості фізико-географічних умов, наявність розвитої промисловості, великої кількості транспортних комунікацій, потенційно небезпечні об'єкти на території Києва, наявність об'єктів державного значення не виключають можливості здійснення терористичних актів у столиці України. Загрозою для населення Києва можуть бути можливі аварії на 38 хімічно небезпечних об'єктах міста. На цих підприємствах у технологічних процесах використовуються небезпечні хімічні речовини - аміак, хлор, сірчана і соляна кислота, що у випадку виникнення надзвичайних ситуацій або терористичних актів можуть потрапити в навколишнє середовище і за короткий термін – від 6 до 20 хвилин – створити зону хімічного забруднення в радіусі до 5 км у залежності від виду і кількості небезпечної речовини і метеоумов.

Загальна проблема статті полягає у тому, що реалії сьогодення свідчать, що боротьба з тероризмом є і буде залишатися в майбутньому однією з головних завдань держави в сфері національної безпеки, а так як Україна займає дуже вигідне географічне положення і має велику та розгалужену транспортну систему, на її території розташовано багато техногенно-небезпечних об'єктів, в тому числі працюють чисельні хімічні та

інші екологічно небезпечні виробництва, проблема хімічного тероризму зростає та й поширюється.

Дане дослідження тісно пов'язане з важливими практичними завданнями, пов'язаними з забезпеченням національної безпеки держави та які ставлять ООН, Президент України, РНБО, Міністр Оборони України тощо.

Аналіз наукових праць зарубіжних та вітчизняних вчених А. Вольферс, Ч. Берд, С. Браун, М. Каплан, О. Бодрук, О. Врадій, О. Гончаренко, С. Лісіцин, Н. Маслова – Лисичкина [1 – 6], Боровцева В., Герасимова Ю., Козакова А., Красковського А., Лисенкова В., Малісона В. та Малісона С., Мацкевича Б., Нерсесяна Л., Ногінова И., Петерсена Д., Соболева Ю., Соколова О., Черепашенця В., Толстова В., Чумака В., Загорського Г., Раденького В., Симакова В., Тулічійенко Л. та інших показує, що в них було започатковано розв'язання даної проблеми, зокрема достатньо розглянуті питання національної безпеки та тероризму. Разом з тим, питання попередження та запобігання хімічному тероризму залишаються практично недослідженими. Тому, **метою даної статті** є: визначення ролі та місця попередження та запобігання хімічного тероризму у сфері забезпечення національної безпеки України. Її досягнення потребує розв'язання наступних завдань:

1) проаналізувати потенційні загрози хімічного тероризму;

2) надання пропозицій, щодо попередження та запобігання хімічного тероризму у сфері забезпечення національної безпеки України.

Терористів більш приваблюють хімічні засоби ураження, аніж ядерні матеріали. Зокрема привертає увагу спрощена можливість їх виготовлення, а також їхня токсична можливість, що дозволяє здійснити акцію масового ураження за допомогою відносно не великої кількості речовин.

Окрім високої токсичності хімічна зброя містить у собі ще ряд переваг, які приваблюють терористів. Насамперед це полягає у наступному: складність виявлення таких речовин за допомогою традиційних антитерористичних методів; проміжок часу між використанням та початком дії речовини на людей такий, що дає можливість виконавцям теракту зникнути; відсутність залишених речовиною слідів, що дозволяє терористам приховувати причину ураження; можливість їх використання у рамках мало масштабного нападу з метою демонстрації рішучості терористичної організації, її здатності до здійснення більш нищівних акцій; можливість завдати великих втрат у збройних силах держави або колосальних ушкоджень економіці держави (іншими засобами зробити це не можливо); жах, що охоплює населення через прихований характер цих речовин (мікроскопічні субстанції, у деяких випадках без кольору та запаху), і соціальні заворушення, які виникають внаслідок їх застосування; відносна легкість, з якою цю зброю може бути виготовлено чи придбано, у порівнянні із ядерною зброєю.

Основна частина

Вперше в історії сучасного тероризму отруйні речовини були використані не в токійському метро, як прийнято вважати, а роком раніше там само, в Японії, в одному з мікрорайонів міста Мацумото. Тут бійці секти „Аум Сінріке” до вихлопної труби заведеного мікроавтобусу прикріпили крапельницю, і разом з автомобільними вихлопами по вітру розносились газова композиція на основі того ж самого зарину. Тоді постраждали майже 200 чоловік, семеро з яких померли. Ніхто не міг зрозуміти що трапилось. Так як прибереговий вітер розвіяв останки газу, сліди отруйної речовини виявити не вдалося. Що трапилось у Японії пояснили у Росії. Російські хіміки не тільки назвали тип газу, але й з'ясували, чому чоловіків тоді постраждало більш ніж жінок. Просто чоловіки там рано лягають спати, легені у в період сну вентилюються гірше, а жінки допізна зайняті господарством. Вітер у ту ніч, з 27 на 28 липня 1994 року був сильним.

Речовини, про які йде мова, не просто токсичні та отруйні. Це зброя масового ураження, яка може діяти в будь-яких напрямках та дозусмих масштабах, заданий час її дії та вражаюча дія необмежені. Так, наприклад, до калюжі, по якій ось-ось проїде машина, досить капнути синтезованого фосфоромістської органічної речовини, щоб через декілька годин пасажири цього автомобіля швидкоплинно померли, а ще через декілька годин слідів речовини не можливо вже буде виявити а ні в калюжі, а ні в організмах померлих. Або на створи автоматичних входних дверей метро наносяться різноманітні хімічні компоненти, кожний з яких сам по собі не представляє смертельної загрози, але при їх з'єднанні створюється речовина, вражаючу дію якої попередити вже не можливо.

Тисячну долю такої речовини можна нанести на ручку автомобіля, капнути у взуття або на слухавку телефону. Так в серпні 1995 року було вбито голову „круглого столу” „Бізнес Росії” Івана Ківеліді. За день до нього з тими ж симптомами померла його секретар Зара Ісмаїлова. Оперативники та слідчі, які займалися цією справою, теж були підвернені зараженню.

Розкрити подібні злочини практично не можливо, так як ці отрути, крім екстремальної токсичності, мають і інші унікальні властивості. Головне з яких – мінімальне, невидиме неозброєним оком, невідчутне при диханні та при попаданні на шкіру його кількості, необхідне для знищення людини [7].

На щастя, в Україні до кінця ще ніхто не знає, що таке хімічний тероризм.

Прочитавши статтю логічно виникає питання: чи не стане дана стаття маленькою інструкцією по хімічному тероризму? Ні, ні в якому разі не стане. Тому що, якщо людині дати ручку та покласти перед нею алфавіт, вона все одно не навчиться писати. Потрібна хоча б абетка. В будь-якій технології є тонкості, в яких обізнані тільки безпосередні розробники. Таких людей одиниці. А не описані у спеціальній літературі дані дійсно є таємницею і найчастіше державною. Наприклад, перепад температур між двома стадіями будь-

якого процесу в описах варіюється від 14 до 36 градусів по Цельсію, хоча для успішного його здійснення необхідно, скажімо, досягнути 28,5 градуса. Не знаючи цього, виготовити кінцевий продукт не можливо. Або час витримки у проміжній стадії синтезу вказано у відрізки від 2 до 4 годин, а необхідно точно 2 години 30 хвилин. Експериментальним шляхом до цього прийдеш не скоро, треба щоб хтось підказав.

Висновки

1. Тероризм став фактором, що не просто дестабілізує діє на моральний розвиток міжнародних відносин, діям терористів притаманний вибухонебезпечний потенціал, здатний паралізувати політичну волю уряду, зрівати розвиток позитивних міжнародних процесів, створити кризові ситуації, що можуть спричинити загострення міжнародної обстановки та загрожувати національній безпеці держави.

2. В державі існує сприятливий ґрунт для реалізації екстремістами своїх злочинних намірів і за певних умов можлива активізація тероризму в Україні. В умовах зростаючого геополітичного напруження Україна опиняється в епіцентрі протиборства за домінування на глобальному рівні. За таких умов частина наших внутрішніх конфліктогенних факторів легко може набути міжнародного глобального змісту і трансформуватися до сфери терористичної боротьби у її найтяжчих радикальних формах.

3. На території України розташовано багато техногенно-небезпечних об'єктів, в тому числі працюють чисельні хімічні та інші екологічно небезпечні виробництва, тому є підстави вважати, що екстремістські прояви можуть активізуватися, у тому числі і з можливою участю відомих терористичних угруповань міжнародної спрямованості.

4. Реально існує загроза використання тоталітарними режимами та різноманітними терористичними угрупованнями новітніх досягнень в галузі військової техніки, а саме хімічної зброї. Виходячи з цього своєчасним було б: відпрацювання комплексних превентивних заходів по попередженню та запобіганню хімічному тероризму при домінуванні політичних рішень керівництва держави, певних організаційно-адміністративних кроків владно-господарських структур; створення оптимальної правової бази та відповідних спеціальних правозастосовних сил та засобів; посилити охорону, контроль та якість підбору кадрів для роботи на хімічних

підприємствах; для недопущення виносу хімічно небезпечних речовин на прохідних (КПП) встановити спеціальні пристрої для їх виявлення; особливу увагу приділяти спеціалістам-хімікам в дотриманні та не розголошенні професійних таємниць; періодично проводити навчання (міжнародні навчання) з залученням спеціалістів-хіміків, медиків, представників МНС, МО України та інших з перейняттям передового досвіду інших країн.

5. Соціально-економічна напруженість, кризове становище в Україні, повільний рух в утвердженні принципів демократичного суспільства, правової держави є підґрунтям конфліктних ситуацій в суспільстві, що інколи обумовлює прояви терористичних діянь як поодиноких випадків, так і організованих злочинних груп. Напружена робота Президента України, уряду, поживлення законодавчої діяльності Верховної Ради України, активізація інтелектуальних сил країни дає підстави сподіватися на те, що не тільки зменшиться, а й зовсім зникне загроза тероризму в Україні. Але на сьогодні ця проблема існує.

Перспективою подальших досліджень у даному напрямку вважаю дослідження видів та форм сучасного тероризму.

Список літератури

1. *The Insecurity Dilemma* / Ed. by B. Job. – London: Boulder, 1992. – 81 p.
2. Гончаренко О.М., Бодрук О.С., Лисицин Е.М. О национальной безопасности Украины // *Нар. армія.* – 1992. – 18 черв.
3. Гончаренко О.М., Бодрук О.С., Лисицин Е.М. Концепция национальной безопасности Украины // *Нар. армія.* – 1992. – 8 лип.
4. Гончаренко О.М., Бодрук О.С., Лисицин Е.М. Возможные пути обеспечения национальной безопасности Украины // *Нар. армія.* – 1992. – 29 лип.
5. Гончаренко О.М., Бодрук О.С., Лисицин Е.М. Социально-экономические и экологические аспекты национальной безопасности // *Нар. армія.* – 1992. – 19 серп.
6. *Национальная безпека України: історія і сучасність* / Н.П. Маслово-Лисичкина, О.С. Бодрук, В.О. Врадій та ін. – К.: Вид. Ін-ту світ. екон. і міжнар. відносин, 1993. – 120 с.
7. [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: file://F:\Тероризм\Тероризм\КИЛЛЕР С ПИПЕТКОЙ.htm

Надійшла до редколегії 26.02.2008

Рецензент: канд. військ. наук, проф. В.М. Оленев, Науковий центр бойового застосування Сухопутних військ, Одеса.

О ПРЕДУПРЕЖДЕНИИ И ПРЕДОТВРАЩЕНИИ ХИМИЧЕСКОГО ТЕРРОРИЗМА В СФЕРЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ

Г.П. Фердман

Статья посвящена анализу потенциальных угроз химического терроризма и предоставлению предложенной относительно его предупреждения и предотвращения в сфере обеспечения национальной безопасности Украины. В результате проведенного анализа сделаны выводы относительно почвы и техногенно-опасных объектов для реализации экстремистами своих преступных намерений, угроз использования химического оружия и действий и средств, направленных на снижение опасности.

Ключевые слова: предотвращение, терроризм, химический терроризм, токсичность, отравление, поражение.

ABOUT WARNING AND PREVENTION OF CHEMICAL TERRORISM IN THE FIELD OF PROVIDING OF NATIONAL SAFETY OF UKRAINE

G.P. Ferdman

The article is devoted the analysis of potential threats of chemical terrorism and grant of suggestions in relation to his warning and prevention in the field of providing of national safety of Ukraine. As a result of the conducted analysis conclusions are done in relation to soil and техногенно dangerous objects for realization of the criminal intents, threats of the use of chemical weapon and facilities, directed on the decline of danger, extremists.

Keywords: warning, prevention, terrorism, chemical terrorism, toxicness, poisoning, defeat.